

Посольство
Великої Британії
в Україні

STOP
sexТИНГ

СТВОРЕННЯ ПЛАНУ ЗАХИСТУ ДІТЕЙ ВІД СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА ОНЛАЙН В ГРОМАДІ

**ГАЙД ДЛЯ СПЕЦІАЛІСТІВ, ЯКІ ПРАЦЮЮТЬ
З ДІТЬМИ (ПЕДАГОГІЧНІ ПРАЦІВНИКИ,
АДМІНІСТРАЦІЯ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ,
ПСИХОЛОГИ, СОЦІАЛЬНІ ПЕДАГОГИ,
ПРЕДСТАВНИКИ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ
ТА СОЦІАЛЬНИХ СЛУЖБ)**

ЗМІСТ

01	Актуальність проблематики онлайн-ризиків та виникнення ситуацій сексуального насильства над дітьми в інтернеті.	2
02	Чинники, які впливають на виникнення явища сексуального насильства щодо дітей в цифровому просторі.	3
03	Онлайн-ризик, як передумова виникнення ситуацій сексуального насильства над дитиною.	5
04	Ознаки того, що дитина потерпає від небезпечної взаємодії в онлайні.	6
05	Схема реагування на випадки сексуального насильства онлайн з боку постраждалих неповнолітніх	8
06	Схема реагування на випадки сексуального насильства онлайн щодо дітей з боку спеціалістів: педагогічних працівників, правоохоронних органів та представників соціальних служб.	9
07	Алгоритм бесіди з постраждалою дитиною.	16
08	Приклади кейсів протидії сексуальному насильству онлайн щодо дітей в громадах.	17
09	Додаткові ресурси для протидії сексуальному насильству онлайн над дитиною.	20

01

АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМАТИКИ ОНЛАЙН-РИЗИКІВ ТА ВИНИКНЕННЯ СИТУАЦІЙ СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА НАД ДІТЬМИ В ІНТЕРНЕТІ.

Сучасні цифрові технології - це про надзвичайні можливості, які стали доступні і для дітей і для дорослих. Ми можемо бути в контакт з рідними та друзями, які проживають в інших країнах, вивчати нову інформацію, проходити навчальні програми онлайн, організовувати свій вільний час, наприклад, дивитись фільми в інтернеті чи читати книгу у цифровому вигляді. Але поруч з цими можливостями є ризики, з якими останнім часом дуже часто зустрічаються діти та підлітки.

Згідно з дослідженням "Сексуальне насильство над дітьми та сексуальна експлуатація дітей в інтернеті в Україні":

ЗГІДНО З ДОСЛІДЖЕННЯМ "СЕКСУАЛЬНЕ НАСИЛЬСТВО НАД ДІТЬМИ ТА СЕКСУАЛЬНА ЕКСПЛУАТАЦІЯ ДІТЕЙ В ІНТЕРНЕТІ В УКРАЇНІ":

73% дітей ніколи **не розкажуть дорослим про насильство**, яке трапилось з ними в інтернеті.

Вперше побачили **порнографічний контент** в інтернеті 39,8% у віці 8-10 років з них 59,8% побачили контент неочікувано для себе. 73,6% потрапили на контент через рекламу на сайті. 51,8% побачили такий контент в соціальних мережах, а 20,7% - в онлайн-іграх. Вік першого контакту зменшується.

Кожна п'ята дитина в середній школі та близько 40% дітей старшої школи **отримували запитання в інтернеті про свої інтимні частини тіла**.

Кожна десята дитина середньої школи та кожен п'ятий в старшій школі отримувала запити на **надсилання своїх інтимних фото**.

5% дітей середньої школи та 7% зі старшої школи отримували **запит показати себе чи доторкатись своїх інтимних частин тіла на камеру**. 7% дітей старшої школи надсилають такі матеріали.

Кожна п'ята дитина старшої школи **спілкувалася з незнайомцями в інтернеті на тему інтимних стосунків**. Кожен п'ятий учень середньої школи та 42% дітей старшої школи **готові зустрітись з незнайомцем з інтернету**.

На жаль, виходячи з цієї статистики, актуальність проблематики онлайн-ризиків та виникнення ситуацій сексуального насильства над дітьми в інтернеті дуже висока. Міжсекторальний підхід у зазначеній сфері згідно Конвенції Ради Європи це про створення ефективних програм, які забезпечують необхідну підтримку постраждалим від насильства (у тому числі й в цифровому середовищі) та їхнім близьким, про заходи для надання різного роду допомоги: медичної, психологічної, законодавчої, а також про розвиток партнерства між різними компетентними органами.

З власної практики ми бачимо, що міжсекторальний підхід у роботі з дітьми, які стали жертвами онлайн сексуального насильства, а також для профілактики цього явища, є надзвичайно важливим. Таким чином ми можемо підсилити один одного, сформувавши швидкий алгоритм реагування на схожі випадки, які трапляються з дітьми та підлітками, а також забезпечити захист дітей на високому рівні.

02

ЧИННИКИ, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА ВИНИКНЕННЯ ЯВИЩА СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА ЩОДО ДІТЕЙ В ЦИФРОВОМУ ПРОСТОРИ.

ДОСТУПНІСТЬ ГАДЖЕТІВ

Будь-яка дитина може надіслати своє зображення, якщо в неї є пристрій з камерою та доступ до інтернету. А також без власного бажання та згоди на те отримати інтимну фотографію іншого користувача.

Наприклад, діти підліткового віку надсилаючи власні фото можуть досліджувати відношення до себе протилежної статі, свою привабливість та сексуальність. Для них це, на перший погляд, виглядає безпечніше, ніж справжній секс.

ОСОБЛИВІСТЬ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ І БРАК УВАГИ З БОКУ ДОРΟΣЛИХ

Важливо пам'ятати, що коли дитина проводить надмірно багато часу онлайн, то це вказує на заміщення певних явищ в реальному житті, наприклад, така дитина може відчувати брак уваги.

Також через сучасні тенденції контенту у соціальних мережах відбувається гіперсексуалізація поведінки – бажання виглядати відверто та спокусливо.

БРАК ЗНАНЬ ЩОДО МОЖЛИВИХ НАСЛІДКІВ ВІРТУАЛЬНИХ СТОСУНКІВ

Наприклад, підлітки можуть використовувати секстинг для побудови довіри в онлайн середовищі (особливо це стосується відносин між однолітками): “я надішлю тобі відверті фото, щоб показати, що довіряю тобі”. Часом користувачі в мережі можуть зловживати такою довірою, про що підлітки не замислюються.

МАНІПУЛЯЦІЇ З БОКУ КОРИСТУВАЧІВ, З ЯКИМИ СПІЛКУЄТЬСЯ ДИТИНА І МОЖЕ ВВАЖАТИ ЇХ СВОЇМИ ОНЛАЙН “ДРУЗЬЯМИ”

- погрози заподіяти шкоду дитині чи членам її родини, якщо вона не надішле фото чи не вийде на зв'язок;
- залякування створити нереальний сексуалізований контент - поєднуючи обличчя дитини з тілом іншої людини через спеціальні додатки, якщо дитина не зробить те, що злочинці вимагають;
- залякування вчинити суїцид, якщо дитина чи підліток не надішле оголене фото чи не вийде на зв'язок;
- обмін грошей чи подарунків на такий контент від дитини чи підлітка;
- пропозиція “роботи” у модельному агентстві, де потім створюють такі фото/відео та поширюють їх;
- якщо були переписки на тему сексу, то можуть погрожувати їх викласти в соціальні мережі.

ЧАСТІШЕ СХИЛЬНІ ПОТРАПЛЯТИ У СИТУАЦІЇ ОНЛАЙН СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА ДІТИ, ЯКІ:

- відчувають труднощі з однолітками, включаючи соціальні та комунікаційні проблеми;
- мають низьку самооцінку;
- мають обмежену обізнаність щодо ризиків в інтернеті (наприклад, можуть відноситись до всіх онлайн знайомих, як до вірних друзів);
- не мають контролю за часом онлайн з боку дорослих.

Тенденція відкритості у соціальних мережах, коли можна висловити будь-яку думку та показати власне життя, спонукає до того, що часом діти можуть писати на своїх сторінках у соціальних мережах, коли відчувають самотність та тривогу: “мене ніхто не любить, навіщо я народився/лася” або “мені дуже самотньо”, - особливо після конфліктів у родині чи з однолітками. Протягом деякого часу злочинець може вести листування з такою дитиною, будуючи довірливі стосунки, підтримуючи дитину.

03

ОНЛАЙН-РИЗИКИ, ЯК ПЕРЕДУМОВА ВИНИКНЕННЯ СИТУАЦІЙ СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА НАД ДИТИНОЮ.

Часом злочинці обирають саме канал особистих повідомлень у різних соціальних мережах для того, щоб побудувати перший контакт з дитиною з метою її подальшого шантажу або експлуатації. Тому важливим правилом інтернет безпеки є те, щоб діти та підлітки спілкувались в мережі лише з тими, кого вони знають в житті.

Злочинці обирають такий шлях, бо це легкий і часто анонімний доступ до дітей, в мережі можна простежити ризиковану поведінку дітей, а також це можливість віртуальної перевірки, чи легко побудувати контакт з певною дитиною.

СЕКСТИНГ це обмін власними фото-, відео- та текстовими матеріалами інтимного характеру, із застосуванням сучасних засобів зв'язку: мобільних телефонів, електронної пошти, соціальних мереж.

ОНЛАЙН-ГРУМІНГ це побудова незнайомцем довірливих стосунків з дитиною (підлітком) з метою сексуального насильства онлайн чи у реальному житті. Зазвичай злочинці (або злочинні угруповання) реєструються в соціальних мережах під виглядом підлітків чи налагоджують контакт зі школярами в онлайн іграх, через електронну пошту та ін. Діти можуть розуміти або не знати, що спілкуються з дорослими. Злочинці можуть додаватися дитині у друзі, розсилати особисті повідомлення (часом з сексуалізованим вмістом), переглядати сторінки дітей і шукати серед них таких, яким бракує любові та турботи вдома.

ПОРНОГРАФІЧНІ МАТЕРІАЛИ будь-які матеріали, змістом яких є детальне зображення анатомічних чи фізіологічних деталей сексуальних дій чи які містять інформацію порнографічного характеру. Часом довготривалий перегляд таких матеріалів може психічно травмувати дитину чи нормалізувати насильство для дитини. Інколи злочинці використовують порнографічні матеріали, як наступний крок "підготовки" дитини до майбутньої ситуації насильства над нею.

04

ОЗНАКИ ТОГО, ЩО ДИТИНА ПОТЕРПАЄ ВІД НЕБЕЗПЕЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В ОНЛАЙНІ.

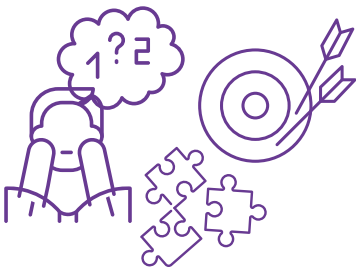
Нижче перераховані фізичні, психічні, психологічні та соціальні стани сигналізують про те, що дитина переживає певний травматичний досвід та потребує допомоги. Це стосується у тому числі і небезпечної взаємодії в інтернеті

ФІЗИЧНІ ЗМІНИ

- дитина виглядає невиспаною та на уроках чи перервах може засинати;
- скарги на головну біль чи біль у шлунку;
- швидка втрата ваги чи її набирання;
- помітні самоушкодження (порізи, глибокі подряпини, синці) на тілі;

ПСИХОЛОГІЧНІ ЗМІНИ

- розсіяна увага дитини;
- тимчасова “втрата” пам’яті, коли дитина забуває свої дії чи слова;
- втрата відчуття часу;
- регресія поведінки - коли дитина поводить себе так, наче вона молодша за свій вік;

СОЦІАЛЬНІ ЗМІНИ

- дитина віддаляється від однокласників та тих, з ким більше часу проводила разом під час перерв, наприклад;
- дитина виглядає депресивною - не комунікує з оточуючими, проявляє пасивність та не приймає участі у спільних обговореннях;
- може прогулювати школу посилаючись на погане самопочуття;
- спостерігається замкнутість та однотипові відповіді на питання від дорослих;
- батьки можуть скаржитись на те, що дитина пропадає з дому;
- дитина різко видалила всі свої профілі у соціальних мережах;
- у комунікації з’являються нові сленгові слова, які раніше дитина не використовувала;
- педагогічний працівник може помітити, що дитину зустрічають зі школи незнайомі йому люди;
- поява дорогих подарунків, про які дитина розповідає;

Варто звернути увагу на те, що ці ознаки не є реакцією дитини лише на небезпечну взаємодію в інтернеті, вони є показниками того, що дитина переживає травмуючу ситуацію і потребує кваліфікованої допомоги.

05

СХЕМА РЕАГУВАННЯ НА ВИПАДКИ СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА ОНЛАЙН З БОКУ ПОСТРАЖДАЛИХ НЕПОВНОЛІТНІХ.

Ми розуміємо, що якщо дитина не звернеться до нас, дорослих, по допомогу, тоді ми не зможемо дізнатись про таку ситуацію та допомогти. Для цього кожна дитина має розуміти загальні кроки, які важливо зробити у ситуації, якщо онлайн ризик все ж таки трапився.

Коли дитина чи підліток звернулись до нас за допомогою, то необхідно звернути увагу на те, як ми реагуємо - не ганьбити дитину за те, що трапилось, допомогти зібрати скрін докази того, що відбулось, але під час цього не переглядати матеріали, які дитина надіслала і які були поширені без її на то згоди.

Під час взаємодії з дітьми проговоріть з ними основні правила реагування на випадки онлайн сексуального насильства:

*1. Якщо людина питає приватну інформацію, просить надіслати інтимні фотографії чи відеоматеріали, відправляє свої інтимні фотографії без вашої згоди на те, вимагає матеріали інтимного характеру, шантажує приватними матеріалами, то варто у такому випадку **завершити спілкування**.*

Цей крок є необхідним для захисту себе від подальших дій кривдника.

2. Зробити скрін-докази листування, отриманих та надісланих фото - адже без них неможливо буде притягнути порушника до відповідальності, про що ми говорили вище.

3. Звернутись до батьків/дорослого за допомогою.

Адже дитині знадобиться підтримка дорослого протягом всього шляху звернення до правоохоронних органів та розслідувань.

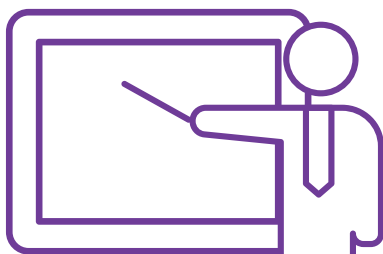
4. Якщо контент був розповсюджений у мережі, то слід **звернутись до адміністрації ресурсу чи соціальної мережі** з запитом на видалення матеріалів та блокування користувача.

5. **Звернутись до поліції або кіберполіції** та надати їм скріни-докази для того, аби притягнути порушника до відповідальності.

6. **Отримати психологічну допомогу, психосоціальну підтримку** для попередження впливу наслідків.

06

СХЕМА РЕАГУВАННЯ НА ВИПАДКИ СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА ОНЛАЙН ЩОДО ДІТЕЙ З БОКУ СПЕЦІАЛІСТІВ: ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ, ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ТА ПРЕДСТАВНИКІВ СОЦІАЛЬНИХ СЛУЖБ.

ПЕДАГОГІЧНІ ПРАЦІВНИКИ

Основна роль педагогічних працівників у реагуванні на ситуації сексуального насильства онлайн щодо дітей - виявлення таких випадків, допомога дитині щодо реалізації подальших кроків захисту себе, надання підтримки постраждалій стороні та реалізація дій, направлених на профілактику виникнення схожих ситуацій у дитячому колективі.

Згідно з Законом України “Про освіту” формування поваги до прав і свобод людини, нетерпимості до приниження її честі та гідності, фізичного або психологічного насильства, а також до дискримінації за будь-якими ознаками є одним з основних принципів освітньої діяльності (стаття 6). А обов’язками педагогічних працівників є

“захищати здобувачів освіти під час освітнього процесу від будь-яких форм фізичного та психологічного насильства, приниження честі та гідності, дискримінації за будь-якою ознакою” (стаття 54).

Окрім того, якщо насильство стосовно дитини, в тому числі через інтернет, трапилось з дитиною поза школою, саме педагогічний працівник, контактуючи з дитиною повсякденно, може помітити ознаки насильства та допомогти дитині. Зокрема, Постанова КМУ № 800 від 3.10.2018 визначає заклади освіти як суб'єктів виявлення та/або організації соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах (що в т.ч. числі спричиняються насильством щодо дитини), зокрема (витяги п.8. та п.18. постанови Кабінету Міністрів України від 3 жовтня 2018 р. № 800 “Деякі питання соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі таких, що можуть загрожувати їх життю та здоров'ю. Порядок взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, закладів та установ під час забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі таких, що можуть загрожувати їх життю та здоров'ю.” Офіційний вісник України, 2018 р., № 80, ст. 2674))

“

8.Виявлення дітей, які постраждали від жорстокого поводження або життя чи здоров'ю яких загрожує небезпека, закладами освіти,...забезпечується в таких випадках:

-у разі, коли без завчасного попередження дитина з невідомих причин не з'явилася в закладі освіти, до якого вона зарахована для здобуття дошкільної, початкової, базової середньої або профільної середньої освіти (адміністрація закладу з'ясовує причини відсутності дитини на заняттях/уроках), або адміністрація закладу має підстави вважати, що життя або здоров'ю дитини може загрожувати небезпека (адміністрація зобов'язана невідкладно у строк, що не перевищує однієї доби, повідомити, зокрема за допомогою телефонного зв'язку, про таку дитину представнику служби у справах дітей за місцем її проживання та органам Національної поліції);

- у разі, коли працівники закладів освіти у взаємодії з дитиною виявляють у неї видимі тілесні ушкодження, пригнічений психоемоційний стан, інші ознаки, що можуть свідчити про жорстоке поводження з дитиною (такі працівники повинні невідкладно звернутися до органів Національної поліції та служби у справах дітей для організації заходів невідкладного реагування ...

”

18. Організація допомоги дітям, які перебувають у складних життєвих обставинах, закладами освіти передбачає:

- організацію роботи психологічної служби та соціально-педагогічного патронажу в системі освіти з дітьми та їх батьками;
- проведення з батьками та іншими учасниками освітнього процесу роз'яснювальної та виховної роботи із запобігання, протидії негативним наслідкам жорстокого поводження з дітьми, залишення дитини в небезпеці

ПРАВООХОРОННІ ОРГАНИ

Основна роль правоохоронних органів у реагуванні на ситуації сексуального насильства онлайн щодо дітей притягнення злочинця до відповідальності, надання підтримки постраждалій стороні та реалізація дій, направлених на профілактику виникнення схожих ситуацій у дитячому колективі.

Схема реагування:

отримання інформації від постраждалої особи - перенаправлення на відділ, згідно з правопорушенням:

КІБЕРПОЛІЦІЯ

Вироблення, поширення дитячої порнографії, одержання доступу до дитячої порнографії, її придбання, зберігання, ввезення, перевезення чи інше переміщення,
Демонстрація/поширення порнографічної продукції,
Домагання для сексуальних цілей; розбещення,
Шахрайство,
Злам акаунтів, махінації з банківськими платежами.

ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ ПІДРОЗДІЛ НПУ

Вимагання,
Приватна інформації: незаконне зберігання, поширення тощо,
Дискримінаційні або расистські вирази або заклик до такої поведінки.

СОЦІАЛЬНІ СЛУЖБИ

Основна роль у реагуванні на ситуації сексуального насильства онлайн щодо дітей:

- Служби у справах дітей відповідальні за ведення обліку дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах;
- Центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді надають соціальні послуги дітям, які перебувають у складних життєвих обставинах.

“ ЗУ “ПРО СОЦІАЛЬНІ ПОСЛУГИ”

15) складні життєві обставини - обставини, що негативно впливають на життя, стан здоров'я та розвиток особи, функціонування сім'ї, які особа/сім'я не може подолати самотійно.

Чинники, що можуть зумовити складні життєві обставини:
...i) жорстоке поводження з дитиною;

“ ЗУ “ПРО ОХОРОНУ ДИТИНСТВА”

“жорстоке поводження з дитиною - будь-які форми фізичного, психологічного, сексуального або економічного насильства над дитиною...”

“ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ ТИМ, ХТО ЗАЗНАВ НАСИЛЬСТВА, ЗДІЙСНЮЄТЬСЯ НА ДОБРОВІЛЬНІЙ ОСНОВІ (СТАТТІ 19 ТА 21 ЗУ “ПРО СОЦІАЛЬНІ ПОСЛУГИ”).

Звернутись за такою послугою дитина, яка досягла 14 років, може самотійно.

Звернутись можуть батьки в інтересах дитини.

**“ ПОСТАНОВА КМУ №585 ВІД 1 ЧЕРВНЯ 2020 РОКУ
“ПОРЯДОК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО
ЗАХИСТУ ДІТЕЙ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ У СКЛАДНИХ
ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ, У ТОМУ ЧИСЛІ ДІТЕЙ,
ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД ЖОРСТОКОГО
ПОВОДЖЕННЯ”**

Виявлення та організація першочергових заходів соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах

5. Суб'єкти під час виконання своїх професійних чи службових обов'язків забезпечують виявлення дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у випадку встановлення або отримання інформації про наявність (у тому числі ймовірно):

2) жорстокого поводження з дитиною, у тому числі пов'язаного з:

...використанням, вербуванням або пропонуванням дитини для зайняття проституцією, виробництва творів, зображень, кіно- та відеопродукції, комп'ютерних програм, інших предметів порнографічного характеру;

...вчиненням булінгу (цькування) стосовно дитини; вчиненням булінгу (цькування) дитиною

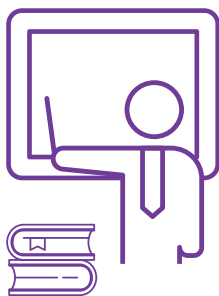

Отже, у роботі з дитиною, яка постраждала від онлайн ризику, у тому числі й від онлайн сексуального насильства, є важливим міжсекторальний підхід, оскільки таким чином найкраще забезпечуються захист інтересів та прав дитини. Нижче приводимо підсумкову таблицю по сфері допомоги міжсекторальних спеціалістів:

СЕКТОР	РОЛЬ	МЕТА
Педагогічні працівники	Виявлення таких випадків, допомога дитині щодо реалізації подальших кроків захисту себе, надання підтримки постраждалій стороні.	Забезпечення прав та інтересів дитини, яка є постраждалою. Реалізація дій, направлених на профілактику виникнення схожих ситуацій у дитячому колективі.
Правоохоронні органи (Кіберполіція, територіальний відділ НПУ)	Притягнення злочинця до відповідальності, надання підтримки постраждалій стороні.	
Служба у справах дітей	Ведення обліку дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах.	
Центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді	Надання соціальних послуг дітям, які перебувають у складних життєвих обставинах.	

ПОКРОКОВИЙ АЛГОРИТМ РЕАГУВАННЯ НА ВИПАДКИ СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА ОНЛАЙН ЩОДО ДІТЕЙ

У цьому розділі будемо використовувати поняття-скорочення “Випадок”, що включає в себе булінг (цькування, у тому числі й із застосуванням засобів електронних комунікацій) та інший вид насильства та сексуальної експлуатації дитини у цифровому середовищі.

З боку педагогічних працівників (регламентується Постановою КМУ №585 “Про забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах”, Наказом МОН №1646 “Про деякі питання реагування на випадки булінгу (цькування) та застосування заходів виховного впливу в закладах освіти”):

1

Учасники освітнього процесу можуть повідомити про Випадок стороною якого вони стали або підозрюють про його вчинення стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та (або) такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу або про який отримали правдиву інформацію, керівника закладу освіти або інших суб'єктів реагування на такі випадки в закладах освіти.

У закладі освіти заяви або повідомлення про Випадок або підозру щодо вчинення приймає керівник закладу.

Повідомлення можуть бути в усній та (або) письмовій формі, в тому числі із застосуванням засобів електронної комунікації.

2

Керівник закладу освіти у разі отримання заяви або повідомлення про Випадок у закладі освіти:

- невідкладно у строк, що не перевищує однієї доби, повідомляє територіальний орган (підрозділ) Національної поліції України, принаймні одного з батьків або інших законних представників малолітньої чи неповнолітньої особи, яка стала учасником Випадку;
- за потреби викликає бригаду екстреної (швидкої) медичної допомоги для надання екстреної медичної допомоги;
- повідомляє службу у справах дітей з метою вирішення питання щодо соціального захисту малолітньої чи неповнолітньої особи, яка стала учасником Випадку, з'ясування причин, які призвели до Випадку та вжиття заходів для усунення таких причин;

2

- повідомляє центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді з метою здійснення оцінки потреб учасників Випадку, визначення соціальних послуг та методів соціальної роботи, забезпечення психологічної підтримки та надання соціальних послуг;
- у разі Випадку, який відбувся за участі учасників одного освітнього процесу, скликає засідання комісії з розгляду ситуації не пізніше ніж упродовж трьох робочих днів з дня отримання заяви або повідомлення (робота комісії регламентується Наказом №1646 "Деякі питання реагування на випадки булінгу (цькування) та застосування заходів виховного впливу в закладах освіти".)

З боку служби у справах дітей:

1

Отримання інформації про дитину, яка є постраждалою від випадку.

2

Забезпечення соціального захисту малолітньої чи неповнолітньої особи, яка є постраждалою.

3

З'ясування причин, які призвели до випадку.

4

Вжиття заходів для усунення таких причин.

З боку центра соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді:

1

Отримання інформації про дитину, яка є постраждалою від випадку.

2

Здійснення оцінки потреб постраждалої сторони.

3

Визначення соціальних послуг та методів соціальної роботи.

4

Забезпечення психологічної підтримки та надання соціальних послуг.

З боку правоохоронних органів:

1

Отримання інформації про дитину, яка є постраждалою від випадку.

2

Перевірка отриманих даних, збір та перевірка доказів.

3

Відкриття справи в ЄРДР (єдиному реєстрі досудових розслідувань) у разі виявлення кримінальної складової.

07

АЛГОРИТМ БЕСІДИ З ПОСТРАЖДАЛОЮ ДИТИНОЮ.

Важливо зауважити, що дитина, яка є постраждалою від онлайн ризику, у тому числі й від сексуального насильства онлайн, потребує підтримки та прийняття. Така бесіда може зайняти більше часу, ніж ми очікуємо, адже доволі часто дітям й підліткам соромно та страшно за те, що відбулось.

1. ВСТАНОВИТИ ДОВІРЛИВІ СТОСУНКИ - “Я ТОБІ ВІРЮ”.

Багато дітей не можуть розповісти дорослим про те, що сталося, оскільки бояться, що вони їм не повірять. Причина цих страхів криється в тому, що кривдник створює образ сильнішого за дитину.

2. ПРОЯВИТИ СПІВЧУТТЯ – “МЕНІ ШКОДА, ЩО ЦЕ СТАЛОСЯ”.

На другому етапі дитина повинна відчувати, що її чують, співчують, розуміють думки й почуття, які у неї виникають.

3. ЗМЕНШИТИ ВІДЧУТТЯ ПРОВИНИ – “ТИ НЕ ВИНЕН/НЕ ВИННА В ТОМУ, ЩО ВІДБУЛОСЬ”.

Це третій крок, який спрямований на те, щоб дитина відчула себе комфортно і безпечно. Дорослий не повинен засуджувати, давати негативних оцінок поведінці дитини. Тож, на цьому етапі важливо зрозуміти свої почуття та переживання й пам'ятати, що, на жаль, ризикована ситуація в інтернеті може трапитись абсолютно з будь-ким.

4. ПІДТРИМАТИ ТА СХВАЛИТИ ПОВЕДІНКУ ДИТИНИ: “ДЯКУЮ, ЩО ТИ РОЗПОВІВ/РОЗПОВІЛА ПРО СИТУАЦІЮ, ЯКА З ТОБОЮ ТРАПИЛАСЬ”.

Позитивна, емоційна підтримка, підкріплення бажання знайти вихід із ситуації насильства є важливими моментами цього етапу. Дитині потрібна допомога в подоланні страхів, що виникають після розкриття фактів онлайн-насильства.

Довіра, розуміння та прийняття - те, що дозволяє дитині розповідати про жахливі й страшні для неї ситуації, які з нею трапились. Для того, щоб підтримати дитину під час розповіді, використовуйте такі ключові слова:

“Я тобі вірю”

“Як ти себе зараз відчуваєш?”

“Ти можеш мені розповісти, що з тобою трапилось. Це безпечно.”

“Те, що трапилось, не твоя провина”

“Чи ще хтось знає про цю ситуацію?”

“Наша розмова є дуже важливою для вирішення цієї ситуації”

Коли дитина говорить:

“Усім було б краще без мене!” - скажіть: “Мене турбує твій стан. Поділись, будь ласка, що відбувається.”;

“Ви не розумієте мене!” - скажіть: “Розкажи мені, як ти себе почуваєш. Я, дійсно, хочу це знати”;

“Я зробив/ зробила жакхливий вчинок” - скажіть: “Давай поговоримо про це. Я тебе чую.”

Інколи під час таких розмов дитина може зупинитись і не продовжувати розповідь. Ви можете використати такі слова для того, щоб підтримати дитину і спонукати її до продовження:

Так, це страшно/ важко.

Дякую, що розповідаєш про це.

Це не твоя провина.

На жаль, такі ситуації трапляються і ти не винен/ не винна у цьому.

Співчуваю, що так трапилось.

Чим можу тобі зараз допомогти?

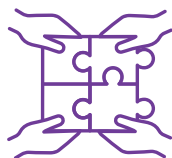
Повторення попередніх слів, які сказала дитина.

08

ПРИКЛАДИ КЕЙСІВ ПРОТИДІЇ СЕКСУАЛЬНОМУ НАСИЛЬСТВУ ОНЛАЙН ЩОДО ДІТЕЙ В ГРОМАДАХ.

Ми розпочали серію інтерактивних зустрічей з представниками міжсекторальної сфери восени 2020 року. З того часу нам вдалось зібрати велику кількість цікавих кейсів, які спеціалісти вже реалізують чи планують здійснити найближчим часом у своїх громадах, у різних областях країни. Це можливість ще більше звернути увагу дітей та підлітків на власну безпеку в інтернеті, та ще і в незвичній формі.

З радістю ділимося прикладами кейсів протидії сексуального насильства онлайн щодо дітей, які ми отримали від міжсекторальних спеціалістів під час наших конференції по різних регіонах. Ви можете реалізувати ці ідеї й у вашій громаді.

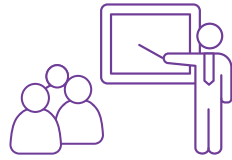
ІДЕЇ ДЛЯ ЗАНЯТЬ З ДІТЬМИ:

- Використовувати практичні вправи на уроках - розбір критичних ситуацій та способи їх вирішення.
- Під час занять використовувати соціальні відео ролики на тему онлайн безпеки.
- Провести заняття за методикою Сократівського діалогу "Я в соціальній мережі".
- Провести урок-демонстрацію "Різні сторони нашого перебування в інтернеті - як небезпечно поводитись в інтернеті".
- Навчання дітей правилам безпечного користування інтернетом (наприклад, на уроках інформатики).
- Створення соціального відеоролика учнівською молоддю на тему запобігання секстингу, який потім можна використовувати у навчальному процесі.
- Проведення тренінгів з безпечного використання соціальних мереж студентами вищих навчальних закладів чи учнями старших класів.

ІДЕЇ ДЛЯ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ:

- Створити скриньку довіри саме для випадків онлайн-загроз.
- Створення разом з учнями алгоритму дій для безпечної роботи в інтернеті та розміщення цього алгоритму на дошці оголошень в класі.
- Організувати шкільний клуб медіації на тему самовираження у цифровому світі.
- Створити психологічну групу підтримки дітей, які зустрічаються з ризиками онлайн чи зі шкідливим контентом в мережі.
- Введення в шкільну програму спеціального курсу для старшокласників щодо безпеки в інтернеті та протидії онлайн сексуального насильства.
- Стабільні зустрічі дітей із представниками правоохоронних органів.

ІДЕЇ ДЛЯ ВЗАЄМОДІЇ/КОМУНІКАЦІЇ З БАТЬКАМИ:

- Поширювати інформація щодо безпечного використання інтернету дітьми для батьків у групі класу.
- Важливо говорити дорослим про необхідність більше спілкуватися з дітьми, цікавитись тим, що діти роблять в інтернеті.
- Донесення до батьківської громади важливості сексуального виховання дітей, а також виховання безпеки в інтернеті у родині.

ІДЕЇ ДЛЯ СТВОРЕННЯ СПІЛЬНИХ ЗАХОДІВ ПЕДАГОГІВ ТА БАТЬКІВ:

- Ділитись актуальною інформацією з педагогами, батьками щодо сексуального насильства на просторах інтернету та як запобігати такому явищу.
- Створення та проведення спільних тренінгів для батьків та педагогічних працівників щодо вироблення правил користування дітьми девайсів та інтернету як в школі, так і вдома.
- Створити спільний проєкт з цифрової безпеки дітей спільно з педагогами та батьківською громадою.

Це не вичерпний список того, що ви можете започаткувати у вашому навчальному закладі чи для спільних заходів з дітьми. Ми будемо щиро вдячні, якщо ви знайдете можливість реалізувати власну ідею чи шкільний проєкт для дітей та їхніх батьків щодо безпечного цифрового простору.

09

ДОДАТКОВІ РЕСУРСИ ДЛЯ ПРОТИДІЇ СЕКСУАЛЬНОМУ НАСИЛЬСТВУ ОНЛАЙН НАД ДИТИНОЮ.

Вище ми описували кейси, які ви можете використати у вашій роботі з дітьми, і для реалізації деяких з них ділимось напрацюваннями, які ви можете вже використовувати під час занять з дітьми та підлітками:

- Уроки з онлайн-безпеки для проведення в 1-11 класах
- Додаткові вправи для дітей дошкільного віку:
 - Гра “Правда чи неправда”
 - Гра “Безпечний інтернет для малят”
- Додаткові вправи для дітей молодшого шкільного віку:
 - Алгоритм створення спільної казки з дитиною
 - Вправа “Щит захисту”
- Додаткові вправи для дітей перепідліткового віку 8-12 років:
 - Колаж “Безпечний інтернет”
 - Вправа “Щит захисту”
- Додаткові вправи для підліткового віку 13-16 років:
 - Вправа “Плюси та мінуси інтернету”
 - Вправа “Щит захисту”

Для розширення знань в темі онлайн безпеки дітей пропонуємо переглянути такі матеріали:

- Вебінар “Превенція деструктивної поведінки (в т.ч. суїцидів) дітей і підлітків в Україні”
- Вебінар: “Розвиток навичок стійкості щодо шкідливого контенту у дітей та емоційне відновлення”
- Вебінар: Онлайн-уроки, які створюють безпечний віртуальний простір для дітей
- Довідник “Рекомендації щодо онлайн-безпеки для педагогічних працівників”

Додаткові контакти, якими можете скористатись, якщо дитина потрапила у ризиковану ситуацію онлайн:

- Якщо дитина стала жертвою шантажу (наприклад, якщо дитину шантажують надісланими раніше фото чи відео), то це визнається злочином, що передбачено Кримінальним кодексом України, тому слід звернутися із заявою до поліції (за телефоном 102 або онлайн: <https://ticket.np.gov.ua/>), або на сайт кіберполіції <https://ticket.cyberpolice.gov.ua>
- Якщо потрібна додаткова інформація щодо безпечної поведінки в цифровому середовищі для запобігання насильству, порушення прав та інших зловживань в Інтернеті, а також щодо шляхів реагування на негативний онлайн-досвід - слід зателефонувати на Урядову консультаційну лінію з питань безпеки дітей в Інтернеті 1545 (далі обрати 3) - безкоштовно, анонімно та цілодобово.
- Також, якщо у дитини з'являються питання щодо психічного, сексуального та репродуктивного здоров'я, або якщо вона хоче дізнатися більше про свої права у сфері охорони здоров'я - організація Teenergizer надає консультації "рівний-рівному" та з психологом безкоштовно і конфіденційно будуть раді допомогти за посиланням: <https://teenergizer.org/consultations/>
- Якщо Ви натрапили в інтернеті на контент зі сценами сексуального насильства над дітьми (дитячої порнографії) — повідомте на <https://stop-sexting.in.ua/send/>. Ми знаємо, що неприємно і емоційно важко бачити такий контент, але повідомлення про нього допомагають вилучити його з мережі, таким чином захистити дітей та не допустити їх подальшої сексуальної експлуатації.

Інформаційно-освітня кампанія #Stop_sexтинг створена у 2018 році з метою захисту українських дітей від сексуального насильства в Інтернеті.

Дізнайся більше про #stop_sexтинг на [stop-sexting.in.ua](https://www.stop-sexting.in.ua)
та долучайся до наших соціальних мереж:

Facebook <https://www.facebook.com/stopsextingua/>

Instagram <https://www.instagram.com/stopsexting.ua>

Чат-бот <https://t.me/StopSextingBot>

YouTube <https://www.youtube.com/StopSextingUkraine>

TikTok <https://www.tiktok.com/@stopsexting.ua>

**НЕХАЙ ОНЛАЙН-ПРОСТІР ВАШИХ ДІТЕЙ
ЗАВЖДИ БУДЕ БЕЗПЕЧНИМ ТА КОМФОРТНИМ!**

Автори: Дьякова Анастасія,
Касілова Аліна,
Кликова Поліна.

Загальна редакція: Касілова Аліна.

© #stop_sexтинг, 2022

Всі права застережено.

*При передруку матеріалів довідника, в тому числі їх фрагментів,
посилання на авторів та <https://stop-sexting.in.ua/> є обов'язковим.*

Видання цього посібника стало можливим завдяки фінансовій підтримці Уряду Великої Британії в рамках проєкту “Захист дітей в цифровому середовищі: реагування на місцевому та національному рівнях”, який виконує команда #stop_sexтинг. Погляди, висловлені в цій публікації, належать авторам і можуть не збігатися з офіційною позицією Уряду Великої Британії.